

DYSKUSJA
NA TEMAT TERMINOLOGII EKONOMICZNO-ROLNICZEJ

ALEKSANDER PIETRASZEWSKI

Wyższa Szkoła Rolnicza
Poznań

WYDATEK, NAKŁAD, KOSZT

Dotychczasowa dyskusja nad podstawowymi pojęciami z zakresu ekonomiki rolnictwa została ograniczona w zasadzie do systemów gospodarczych i typów oraz systemów i metod rachunkowości. Ze swej strony pragnę poruszyć inne z pozostałych podstawowych haseł, co do których nie ma do dziś jednoznacznych określeń. W literaturze ekonomicznej operuje się często pojęciami wydatek, nakład, koszt — nie precyzując wyraźnie różnic między nimi, zwłaszcza między nakładem a kosztem. Również i pojęcia przeciwstawne powyższym: wpływ, przychód, dochód oraz wynikowe: dochód czysty i zysk nie są jednoznacznie określane. Mała Encyklopedia Ekonomiczna nie omawia również wymienionych wszystkich haseł, a jedynie tylko dwa z nich: koszty i dochód. Podane są one przy tym przy omówieniu haseł o szerszym zasięgu bez uwzględnienia samych pojęć. Omówiono więc w niej szczegółowo hasła: „kosztów analizy”, „kosztów normatywnych rachunek”, „kosztów własnych klasyfikacja”, „koszty komparatywne”, „koszty produkcji”, „koszty utrzymania”¹. Nie podano natomiast, co należy rozumieć przez pojęcie koszty a co przez nakłady. Podane bowiem określenie „kosztów produkcji” jako „wartość nakładów poniesionych na uzyskanie określonego produktu”² nie wyjaśnia pojęcia „nakładu”. Z określenia tego można bowiem dedukować, że nakłady to poniesione koszty produkcji na uzyskanie określonego produktu.

Brak jednoznacznych określeń i systematyki tych podstawowych pojęć stwarza więc konieczność omówienia ich w ramach prowadzonej obecnie dyskusji. Rozpatrzmy zatem pojęcia te na tle działalności gospodarczej przedsiębiorstw, ponieważ związane są z tą działalnością i ją wyrażają.

Wszystkie przedsiębiorstwa w toku swej działalności rozchodowują swoje zasoby pieniężne. Przeznaczone są one na opłatę pracy żywej i innych świadczeń oraz na zapłatę za nabyte materiały, surowce, produkty.

Przedsiębiorstwa wypłacając wynagrodzenie pracownikom, zakupując nawozy, nasiona, pasze itp. dokonują zamiany składników majątkowych. Zasoby pieniężne zamieniają na zasoby pracy żywej i uprzedmiotowio-

¹ Mała Encyklopedia Ekonomiczna: PWE 1961, str. 311—319.

² Tamże str. 316.

nej (nie zmienia istoty, że przedsiębiorstwa wykorzystują formę kredytową płacąc pracownikom z dołu). Jest to niezbędne do rozpoczęcia cyklu produkcji.

Dostosowane do produkcji zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej i włączone do produkcji zostają związane z procesem produkcji. Tu następuje zużywanie ich, co w efekcie daje produkcję gotową. Część uzyskanej produkcji z kolei zamieniana jest na zasoby pieniężne, by ponownie dostosować zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej do potrzeb następnego cyklu produkcyjnego.

Z punktu widzenia ekonomiki produkcja nie może się jednak odbywać w zamkniętych, odizolowanych cyklach, ponieważ musi istnieć ciągłość procesu produkcji. Stąd poszczególne cykle zazębiają się. Nie stanowi to jednak przeszkody do określenia ilości zużytych zasobów pracy żywej i uprzedmiotowionej w celu uzyskania określonej produkcji.

Proces produkcji składa się z trzech faz:

faza pierwsza — zmiana składników majątkowych przedsiębiorstw
(zaopatrzenie — zbyt)

faza druga — zużywania składników w procesie produkcji
(produkcja),

faza trzecia — rozliczenie produkcji zakończonej.

Z fazą pierwszą związane są pojęcia: wydatek — wpływ. Wypłata pieniędzy z kasy lub z rachunku przedsiębiorstwa w banku jest wydatkiem. Natomiast wpłata pieniędzy do kasy lub na rachunek przedsiębiorstwa jest wpływem. Pojęcia wydatek — wpływ związane są wyłącznie z obrotem pieniężnym, ze zmianą składników majątkowych z formy pieniężnej na towarową i odwrotnie, bez odnoszenia do procesu produkcji.

Z fazą drugą związane są natomiast pojęcia: nakład — przychód. Poniesione na produkcję zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej są nakładem. Otrzymane zaś zasoby materiałowe i pieniężne z produkcji są przychodem. Pojęcia te związane są z procesem produkcji. W zależności od określonej produkcji mogą dotyczyć całej produkcji przedsiębiorstw, poszczególnych działów lub gałęzi, względnie poszczególnych produktów. Cechą charakterystyczną tych pojęć jest to, że wyrażają one poniesione zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej (nakład) lub otrzymane zasoby produktów lub pieniężne (przychód) w określonym czasie (najczęściej rok), jednakże nierozliczone według zamkniętych cykli produkcyjnych. Pojęcie nakład w danym roku obejmuje zatem zarówno poniesioną pracę żywą i uprzedmiotowioną, odnoszącą się do produkcji danego roku, jak i częściowo produkcji lat przyszłych. Stąd wydaje się bardziej poprawne używanie pojęcia nakład do określenia poniesionych zasobów pracy żywej lub uprzedmiotowionej w danej gałęzi gospodarki narodowej, np. nakłady na rolnictwo w określonym roku, przychody rolnictwa w określonym roku itp., ponieważ podajemy poniesione zasoby w danym roku lub otrzymane zasoby bez ich rozliczenia.

Pojęcia: koszt — dochód związane są również z procesem produkcji, ale procesem zakończonym. Jest to nakład — przychód rozliczony według jednego lub kilku zakończonych cykli produkcyjnych. Jeżeli przez nakład rozumiemy poniesione zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej na produkcję w danym okresie, to przez koszt należy rozumieć zużyte zasoby pracy żywej i uprzedmiotowionej na produkcję zakończoną w danym okresie. Innymi słowy, przez koszt należy rozumieć nakład rozliczony w stosunku do uzyskanej produkcji zakończonej danego okresu, natomiast przez dochód należy rozumieć uzyskane zasoby materiałowe i pieniężne z produkcji zakończonej w danym okresie. Podobnie jak pojęcia nakład — przychód, tak i koszt — dochód mogą dotyczyć całej produkcji przedsiębiorstw, poszczególnych działów względnie produktów.

Omówione pojęcia różnią się między sobą wyrażeniem poszczególnych faz działalności gospodarczej przedsiębiorstw¹. Można więc przyjąć następujące określenie omówionych pojęć:

- 1) Wydatek — wypłata zasobów pieniężnych w okresie
- Wpływ — wpłata zasobów pieniężnych w okresie
- 2) Nakład — wartość poniesionej pracy żywej i uprzedmiotowionej (zasobów materiałowych i pieniężnych) na produkcję w okresie.
- Przychód — wartość uzyskanych z produkcji zasobów materiałowych i pieniężnych w okresie.
- 3) Koszt — wartość zużytej pracy żywej i uprzedmiotowionej (zasobów pieniężnych i materiałowych) na produkcję zakończoną w okresie.
- Dochód — wartość uzyskanych zasobów materiałowych i pieniężnych z produkcji zakończonej w okresie.

Mając ustalone te pojęcia podstawowe można posłużyć się nimi do określenia pozostałych pojęć będących ich wynikiem.

Dochód czysty — dochód pomniejszony o koszty.

Zysk — dochód czysty pomniejszony o część przejętą przez państwo w formie podatkowej.

Gdyby wprowadzić do rachunku ekonomicznego oprocentowanie posiadanych przez przedsiębiorstwa składników majątkowych, trzeba byłoby wprowadzić dodatkowe pojęcie — czysty zysk. Oznaczałoby ono zysk pomniejszony o oprocentowanie od wartości posiadanych przez przedsiębiorstwa składników majątkowych.

¹ W działalności nieprodukcyjnej winny być utrzymane tylko pojęcia niezwiązane ściśle z produkcją: wydatek — wpływ.